

De blik en het briesje

Het is vroeg in de ochtend en ze heeft een lichte hoofdpijn. De koude lucht in haar neus is scherp. Het huis ruikt alsof het er lang niet warm is geweest.

Terwijl ze haar mantel uittrekt, neemt ze de koude geur in zich op. Haar voeten bijna geluidloos op het borstelige tapijt. Haar handen stil en verkleumd. Ze hoort in de verte P roepen. Ze loopt het huis in.

In het begin van de gang hangt een oude thermometer. Het kwik komt niet verder dan de merknaam. Pas daarboven begint het in zeven fasen aanduiden van de temperatuur, van Extra koud naar Felle vorst, Vorst, Matig, Warm, Hete lucht en dan Bloedwarm. Bloedwarm zal het hier nooit worden. Zelfs niet als de wereld vergaat zoals die vergaan zal. Als P nog eens roept, loopt ze de gang door en neemt ze de trap naar boven.

Wel mooi, hè?

Of P ergens van onder de indruk is of er de spot mee drijft, weet je eigenlijk nooit.

M, de directeur, is er ook. Ze loopt in een kamer verderop en is duidelijk enthousiast.

Maar of M werkelijk enthousiast is, weet je eigenlijk zelden...

Zelf is ze er niet uit. Het huis heeft zoveel gezichten, *hangt* vol gezichten. Een sater aan een stoelleuning, een papegaai in glas-in-lood. Te veel hondjes en katjes voor bewoners die gelukkig zouden kunnen zijn geweest. De spinnende nepkat bij de haard lijkt de spot te drijven met ieder die weleens eenzaam is geweest.

De vervlogen aanwezigheid van een oude vrouw snerpt soms als een briesje voorbij. Een briesje net warmer, niet kouder, dan de koud ruikende lucht die in het huis hangt. Alsof ze voorbij flikkert. Als een vallende ster. Alsof ze in verhitte leeft.

Het effect is lauwheid. Een allesverzengende lauwheid.

De oude vrouw was ooit jong en trouwde een creatieve geest met minder geld. (O wee ons vrouwen die voor arme creatieve geesten vallen!) De cafémuren op de Amsterdamse grachten zien alles en zingen er hun klaagliederen over. Maar deze man was niet slecht. Grillig, maar niet slecht. Jaarlijks gaf ze hem 4000 gulden om zijn leven te leiden. Om samen kunst in huis te halen en later weg te geven of te verkopen. Een museum was nooit het doel geweest. Musea bestonden net. Maar dat het iets met eeuwig kapitaal en een claim op de waarheid te maken had, was zo rond zijn dood wel duidelijk.

Het eeuwige kapitaal manifesteerde zich voor altijd als een lauwe wind. Lauw van doodsheid, zou de eerste conservator een halve eeuw later gezegd kunnen hebben. Die conservator was een schrijver zonder kapitaal. Wel had hij macht over woorden waar je je vingers erger aan kon branden dan aan geld dat verdiend was aan de zwartgeblakerde longen van mijnwerkers.

De conservator bouwde in het museum van dode wezens een verzameling kunstboeken. Sommigen vonden ze morbide schepsels, die kunsthistorici. Types die parasiteren op de verbeelding van anderen, verbeelding die gevangen is in objecten die dood zijn. Maar in Amsterdam waren de kunsthistorici toch grotendeels zeveraars uit de kroeg, of meisjes van goeden huize.

Zelf is ze misschien ook een meisje van een goed huis. Een huis met warmere vloeren. Een huis in het midden van het land, daar waar de temperatuur wordt gemeten en de prinsesjes naar school zijn geweest. Met meten had ze weinig en amper twintig jaar oud vertrok ze naar Italië om te schilderen. Haar voorstellingen vervaagd, vermengd, opgebouwd uit losse contouren en lichte kleuren; vol liefde voor dat wat niet zichtbaar is, een diep geloof in wat op de achtergrond verschijnt. Een ode aan de wezens die de tijd nemen. Een verzet tegen het prijsgeven. Een verbloemende bloemlezing over dat wat zich niet tonen wil.

De mantel weer aan.

P kijkt haar aan, gaat het?

Het klopt wonderlijk in haar buik. Ze wil het niet hardop zeggen.

M, de directeur, loopt op een drafje door de gang en de zalen.

Hadden we de slaapkamer al goed bekeken? Weten we dat er op het behang geschilderd gaat worden? Komen er voorstudies aan de muur? Wat zegt de galerie?

M brengt drukte in het koud ruikende huis. Alles is er stil en alles is er merkwaardig. Een verzameling uit tijden die zo anders zijn, gemaakt op plekken die elkaar niet kenden, bijeengebracht door een mens voor mensen die van merkwaardigheden houden. Een pauzerende, misschien zelfs nutteloze plek.

Dan, het lauwe briesje! Ineens is ze er weer. Alsof we het niet denken mogen. Niets af mogen doen aan de nalatenschap van haar man, de parmantige zeveraar uit de kroeg.

De oude vrouw stierf later dan hij. Van het huis maakte ze een museum. In Nederland bestond zoiets toen enkel in Haarlem. Decennialang zou men denken dat hij het was die verzamelde. Maar het was *haar* familiegeld. Nieuw geld verkregen uit industrie. Steenkool. Ze besteedden het samen.

Frivole meubels zonder bestemming in de stijl van Lodewijk de 16de herinneren aan de losgezongen vooravond van een hoofdeloze revolutie.

Aan een koningin die zich terugtrekt in een kunstmatige grot omdat ze wil weten hoe het is om een herderin te zijn.

Aan dodelijke klassenverschillen.

Aan een hofschilder die vrouw was.

Rozen en diamanten.

Maar ze is niet in Versailles.

Op de dienstverdieping, in het souterrain, staat verdeeld over zes tegels een gekooid vogeltje afgebeeld. Op de tweede verdieping ligt op de vensterbank een oude, grijsblauwe strippenkaart van 12 gulden. Boven de deuren hangen abrupt afgezaagde, lange hoorns, die reikhalzend doen verlangen naar de prachtige steenbok die ze verliezen moest.

(Hoeveel wezens en tijdperken waren hier wel niet rond? hoort ze Z vragen.

Z's stem klinkt ijl en vol ongemak.)

Gedroomde plantenweelde, voorbij mensen. De suggestie van meer. Veel meer.

Ze trekt haar mantel uit. Zet haar schilderijen tussen de dingen. Nieuwe panelen of poorten naar een andere wereld.

Van de wereld neemt ze een stap terug.

Staat het hier goed?

M vindt van wel. P is er niet.

De kunsthistoricus wil apolitieke waterlelies en naakte odaliskken uit vervlogen tijden herkennen. Of een geometrische opbouw onderweg naar volledige abstractie. Maar de schilderijen dragen meer enigma dan dat. Hun ongrijpbaarheid steekt af tegen de veelheid.

In een huis van luisterrijke objecten laten wolkachtige landschappen zich niet zomaar plaatsen. Ze vertellen over een waarheid die we niet in pacht hebben. Ze laten zich niet kennen!

Edoch, de tijd beloont. Langzaam doemt uit de maskerende mist een ziel op. De lijnen van een lichaam, de ogen van een mens, vrouw in gesprek met dier.

En daar is ze weer. Het lauwe briesje brengt een tijdsrimpeling in het naar kou geurende huis.

In het *fin de siècle* werd het warme huis een koud museum. Het einde van een eeuw waarin mensen de wereld wilden beheersen en in categorieën opdelen. Een eeuw van overheersing en onderdrukking. Van bedachte grenzen. Van mannen verheven boven alles en ieder anders.

Maar de opdeling zou terugslaan als verdeling, de categorieën als hiërarchieën. Honderd jaar later zou niemand er meer in kunnen geloven. Dan is het de wisseling van het millennium en zingt ze in een postpunkband in Londen.

Voor postpunk kwam punk, toen verzamelend New York overvallen werd door vrouwen met gorillamaskers. De stemmen en aanrakingen van terzijde geschoven vrouwen laten voortleven. Het ontmaskeren van het museum als mausoleum voor welstand en macht.

Ze kijkt naar de objecten waarvan niemand zeker weet of ze echt gebruikt werden. Een spiegel, een spons, een kan voor het wassen. Ze pakt haar telefoon. Deze slaapkamer is een vreemde plek. Ademloos, niet harteloos, maar de inrichting loopt niet synchroon met een echt leven.

Tegenover de slaapkamer is een studiekamer met prenten, boeken en replica's. De kamer op het noordoosten heeft houten muren en een tapijt dat aan postmodern design uit Italië doet denken. Recht daaronder staat in de tuinkamer een weelderig boeket van nebloemen. Nog een foto.

De veelheid der dingen zal ze laten doorklinken in collages. Het leven dat ze mist, zal ze binnenhalen door bewerkingen van foto's. Van deze voorstudies maakt ze de amper waarneembare fundamenten van haar schilderijen, de nieuwe werelden, *haar* nieuwe werelden. Werelden voor de dieren en de mensen die nog komen gaan.

Over jaren, wanneer de grachten verzopen zijn en de huizen verzakt. Wanneer de doemgedachten van de zeveraars zijn uitgekomen en hun cafés versmolten door hitte. Wat gebeurt er dan met de dieren?

P kijkt haar vragend aan.

De dieren sterven niet, antwoordt ze, want de dieren waren al vereeuwigd.

Zippora Elders
Mei, 2022
Presentatie bij Amsterdam Museum

Niet zo melancholisch, mompelt M in de verte.

Een oude vrouw schonk een museum uit het karakter van haar man. Als een lichte wind blijft ze hem gezelschap houden. Een aanwezigheid die alleen door creatieve geesten wordt opgemerkt. De allesverzengende lauwheid die tijd doet rimpelen en panelen opent.

Het huis zal altijd koud geuren. Maar de schilderijen naar andere werelden brengen meer dan lauwheid. Warmte in een buik. Vrouwen en dieren die elkaar in de ogen kijken. De omhelzing van een stel met nog onbekende nalatenschap. Een briesje.

The gaze and the breeze

It's early in the morning and she feels a light headache. The cold air tingles sharply in her nose. The house smells as if it hasn't been warm for a long time.

While slipping out of her coat, she breathes in the cold smell. Her feet nearly soundless on the plush carpet. Her hands unmoving from numbness. From somewhere far away, she hears P calling. She walks into the house.

At the beginning of the hallway hangs an old thermometer. The mercury seems incapable of rising further than the brand name. Only above that does the indication of the temperature begin, in seven stages, from Very Cold to Biting Frost, Freezing, Moderate, Warm, Hot and then Sweltering. It will never be Sweltering here. Not even if the world ends as it's going to. When P calls again, she walks down the hall and mounts the stairs to go up.

Pretty nice, huh?

Whether P is impressed by something or is making fun of it, you're never quite certain.

M, the director, walks into a room further along and is clearly excited.

But whether M is enthusiastic, you can also seldom tell...

She is unsure. The house has so many faces, is *hung* full with faces. A satyr on the back of a chair, a parrot in stained glass. Too many dogs and cats for residents who could have been contented. A fake cat purring by the hearth seems to make light of anyone who has ever been lonely.

The bygone presence of an old woman keens now and again like a passing breeze. A breeze just warmer, not colder, than the cold-smelling air that hangs in the house. As if she's flitting by. Like a falling star. As if she dwells in radiant heat.

The effect is tepidness. A scorching tepidness.

The old woman was young once and married a creative spirit with less money. (Oh woe to us women who fall for poor creative spirits!) The café walls along Amsterdam's canals see everything and sing their laments in turn. Yet this man was not bad. Capricious, but not wanting. Every year she gave him 4,000 guilders so he could lead his life. To bring art into their home and later give it away or sell it. A museum was never the goal. Museums had just begun to exist. Yet around the time of his death it was clear that they had something to do with eternal capital and a claim to the truth.

Eternal capital forever manifested as a tepid wind. Tepid due to lifelessness, the first curator might have said half a century later. This curator was a writer without capital. He did, however, have a power over words that could singe your fingers worse than money springing from the blackened lungs of coal miners.

In the museum of dead beings, the curator gathered a collection of art books.

Some thought they were morbid creatures, those art historians. Types that parasitize the imagination of others, imagination that is trapped in lifeless objects. But in Amsterdam the art historians were mostly whiners in bars, or girls from a good home.

She herself is perhaps a girl from a good home, too. A home with warmer floors. A home in the middle of the country, a place where the temperature is measured and the princesses have gone to school. Measuring held little interest for her and, at barely twenty, she left for Italy to paint. Her representations are faded, blended, built up from unrestrained contours and light colors; full of love for that which isn't visible, deep belief in what appears in the background. An ode to those who take their time. A resistance to giving up. A blossoming anthology on that which refuses to show itself.

The coat is back on.

P looks at her, are you alright?

Her belly palpitates wonderfully. She doesn't want to say it aloud.

M the director trots down the hallway and through the rooms.

Did we take a good look at the bedroom? Do we know if the wallpaper can be painted over? Will there be preliminary studies on the wall? What does the gallery say?

M brings commotion into the cold-smelling house. Where everything is silent and everything is remarkable. A collection from times that were so different, created in places far removed from one another, brought together by a person for people who delight in curiosities. A suspended, perhaps even futile place.

There, the tepid breeze! Suddenly she's back. As if we shouldn't think on it. Forbidden to detract from the legacy of her husband, the jaunty whiner from the cafés.

The old woman passed away after he did. She made the house into a museum. In the Netherlands something like that only existed in Haarlem. For decades, people would think that he was the one who collected. But it was *her* family fortune. New money from industry. They spent it together.

Frivolous furnishings in the French style of Louis XVI and without any real purpose recall the unsung eve of a headless revolution.

To a queen who retreats in an artificial cave because she wants to know what it's like to be a shepherdess.

To lethal class differences.

To a court painter who was a woman.

Roses and diamonds.

But this isn't Versailles.

On the service floor, in the basement, a caged bird is painted over six tiles. On the second floor, an old gray-blue public transport ticket worth 12 guilders rests on the windowsill. Above the doors are mounted long, abruptly sawed-off horns that make one yearn for the beautiful ibex who had to lose them.

(How many creatures and eras are there here, anyway? They hear Z ask.

Z's voice sounds thin and uneasy.)

A dreamed opulence of plants, beyond people. The suggestion of more. Much more.

She removes her coat. Places her paintings in between the things. New panels or portals to another world.

She takes a step back from the world.

Does it look good here?

M thinks so. P isn't here.

The art historian wants to discern apolitical waterlilies and nude odalisques from bygone times. Or a geometric construction en route toward complete abstraction. But the paintings hold more enigma than that. Their elusiveness contrasts with the multitude.

Clouded landscapes don't lend themselves to being placed in a house of resplendent objects. They divulge a truth that we don't own. They won't let themselves be known!

Yet, time is its own reward. Slowly a soul emerges from the cloaking fog. The silhouette of a body, the eyes of a person, woman conversing with animal.

And there she is again. The tepid breeze brings a wrinkle in time to the cold-smelling house.

During the *fin de siècle* the warm house became a cold museum. The end of a century when people sought to master the world and carve it up into categories. A century of domination and oppression. Of invented borders. Of men elevated above all and each, other.

But the divisions would backfire as partitions, the categories as hierarchies. A hundred years later, no one would believe in it anymore. By then it's the turn of the millennium and she's singing in a post-punk band in London.

Before post-punk came punk, when New York's critical mass of collecting was overtaken by women in gorilla masks.

Keeping the voices and touches of sidelined women alive. The unmasking of the museum as a mausoleum for wealth and power.

She looks at the functional objects that you could never be sure whether they were really used. A mirror, a sponge, a jug to wash with. She picks up her telephone. This bedroom is a strange place. Breathless, not heartless, but the *décor* is out of sync with real life.

Across from the bedroom is a study with prints, books, and replicas. The room on the northeast has wood covering the walls and a carpet reminiscent of postmodern Italian design. A lush bouquet of fake flowers stands in the garden room directly below. Another picture.

She is no less of a collector than he.

The sheer number of things will cause them to resound in collages. The life that she misses will be regained through editing photographs. From these preliminary studies, she makes the hardly discernable foundations of her paintings, the new worlds, *her* new worlds. Worlds for the animals and the people who are yet to come.

Years from now, when the canals are inundated and the houses subside. When the doomful portents of the whiners have come true and their cafés become fused with the heat. What happens to the animals?

P regards her questioningly.

The animals don't die, she answers, because the animals were already eternalized.

Don't be melancholic, mutters M from a distance.

An old woman donated a museum out of her husband's character. Like a whispering wind, she keeps him company. A presence only recognized by creative spirits. The scorching tepidness that wrinkles time and opens up panels.

The house will always have this cold odor. But the paintings to other worlds bring more than tepidness. Warmth in a belly. Women and animals who look each other in the eye. The embrace of a couple with a legacy still unknown. A breeze.